

ДЕРЖАВНА ВИЩА ТЕХНІЧНО-ЕКОНОМІЧНА
ШКОЛА ІМЕНІ БРОНІСЛАВА МАРКЕВИЧА
В ЯРОСЛАВІ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**РЕФОРМУВАННЯ РИНКІВ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ**

/ М о н о г р а ф і я /

Керівник міжнародного проекту -
Р. ПУКАЛА (Польща)

Наукові редактори:
Р. Пукала (Польща);
Н. М. Внукова (Україна)

2016

УДК 338.46:336:339.92

ББК 65.262.2

Р45

Міжнародний проект здійснено відповідно до Угоди про співробітництво між Державною вищою технічно-економічною Школою ім. Броніслава Маркевича в Ярославі (Польща) та Харківським національним економічним університетом ім. Семена Кузнеця (Україна) від 24.11.2014 року

Рекомендовано до видання рішенням Вченої ради Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця (протокол № 7 від 15.02.2016 р.)

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор
ОРТИНСКІ Казімеж,
Технологічно-гуманітарний університет ім. К. Пуласького в Радомі (Республіка Польща);
завідувач кафедри фінансів і страхування;

доктор економічних наук, професор
ЄГОРИЧЕВА Світлана Борисівна,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
завідувач кафедри фінансів та банківської справи;

доктор економічних наук, доцент
ГОРОВИЙ Дмитро Анатолійович
Харківський національний автомобільно-дорожній університет; завідувач кафедри міжнародної економіки.

Р45 Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / наук. ред. канд. екон. наук Р. Пукала і докт. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО Ексклюзив, 2016. – 166 с. (Укр. мова, передмова – польська мова)

ISBN 978-617-7204-24-3

У монографії розглянуті питання розвитку ринку фінансових послуг в умовах євроінтеграційних процесів, зокрема, аналізу базових положень регулювання діяльності інституціональних інвесторів України та Європейського Союзу, реформування державного регулювання діяльності на ринках банківських та страхових послуг відповідно до вимог ЄС, обґрунтовано фінансове забезпечення страхових компаній за Директивою Solvency II, визначено напрями захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг відповідно до вимог ЄС у сфері фінансового моніторингу, представлено світовий досвід державно-приватного партнерства та перспективи України на шляху європейської інтеграції, подано напрями розвитку інвестиційного ринку в умовах інтеграції до європейського ринку фінансових послуг.

Видання призначено для працівників ринку фінансових послуг, студентів, аспірантів і викладачів фінансових навчальних дисциплін, всіх зацікавлених осіб у розвитку євроінтеграції.

ББК 65.262.2

ISBN 978-617-7204-24-3

© Колектив авторів, 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ВСТУП	7
I. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ БАЗОВИХ ПОЛОЖЕНЬ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ІНВЕСТИТОРІВ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	
1.1. Аналіз інститутів спільного інвестування Європейського Союзу	10
1.2. Аналіз інститутів спільного інвестування України.....	15
1.3. Порівняльна характеристика структури та динаміки ринку ІСІ України та Європейського Союзу	16
Висновки за розділом 1.....	18
II. РЕФОРМУВАННЯ РИНКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ	
2.1. Напрями інтеграції страхового ринку України до європейського фінансового простору.....	19
2.2. Реформування державного регулювання страхової діяльності відповідно до вимог ЄС	29
2.3. Забезпечення ефективного державного регулювання страхового ринку згідно із стандартами ЄС.....	37
2.4. Фінансове забезпечення страхових компаній за Директивою Solvency II.....	55
2.5. Кластеризація страхових компаній за факторами забезпечення платоспроможності	64
2.6. Розроблення методичних рекомендацій до оцінки кредитоспроможності фінансових компаній та кредитних спілок на ринку фінансових послуг	72
Висновки за розділом 2.....	84
III. РЕФОРМУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
Висновки за розділом 3.....	97

ливих коливань збитковості за окремими видами страхування при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу для покриття ризику страхування здоров'я і необхідного платоспроможного капіталу іншого, ніж страхування життя та здоров'я; багатовимірні статистичні методи факторного та кластерного аналізу – для класифікації страхових компаній за факторами забезпечення їх платоспроможності; кореляційного аналіз – для встановлення щільності пов'язаності фінансових інституцій на ринках фінансових послуг; елементи теорії графів – для встановлення наявності процесу створення конгломерату фінансових компаній, що можуть належати одному власнику, та кількості скритих (відкритих) конгломератів фінансових компаній або фінансових груп.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення положень, обґрунтувань і висновків дослідження полягає у можливості її застосування у практичній діяльності суб'єктів ринків фінансових послуг України, зокрема: методичні рекомендації до оцінки взаємозалежності фінансової компанії та кредитних спілок на ринку фінансових послуг, дотримання яких сприятиме інтеграції банківських установ в європейський фінансовий простір, впроваджено у діяльність Харківської філії ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» (акт впровадження від 30.05.2015 р.) та ТББВ №10020/011 Харківського ОУ «Ощадбанк» (акт впровадження 25.11.2015 р.).

Теоретичні положення та окремі практичні розробки, що містяться у дослідженні, впроваджено у навчальний процес Національного університету кораблебудування імені Адмірала Макарова (м. Миколаїв) при викладанні навчальної дисципліни «Ринок фінансових послуг».

Міжнародний проект реалізується за участі чотирьох вищих навчальних закладів з чотирьох країн: Державна вища технічно-економічна школа ім.Б.Маркевича в Ярославі (Польща), Ніредьгазький університет (Угорщина), Установа освіти «Поліський державний університет» (Білорусь), Харківський національний економічний університет ім.С.Кузнеця (Україна).

У підготовці монографії брали участь:

к.е.н., проректор по роботі зі студентами **Пукала Ришард** (керівник проекту, наукова редакція, підрозділ 2.4) (Польща);

д.е.н., проф., завідувач кафедри управління фінансовими послугами **Внукова Наталія Миколаївна** (наукова редакція, вступ, розділ 1, висновки) (Україна);

к.е.н., доц. **Смоляк Віктор Анатолійович** (підрозділ 2.1) (Україна);

к.е.н., доц. **Корват Олена Валеріївна** (підрозділ 2.2) (Україна);

к.е.н., доц. **Ачкасова Світлана Анатоліївна** (підрозділ 2.3) (Україна);

к.е.н., доц. **Медведєва Ірина Борисівна** (підрозділ 2.5) (Україна);

аспірант **Воротинцев Михайло Михайлович** (підрозділ 2.6) (Україна);

к.е.н., викл. **Штаєр Оксана Михайлівна** (розділ 3) (Україна);

к.е.н., доц. **Андрійченко Жанна Олегівна** (підрозділи 4.1, 4.2) (Україна);

к.е.н., доц. **Бачо Роберт** (підрозділ 4.3) (Угорщина);

к.е.н., викл. **Остапенко Вікторія Миколаївна** (розділ 5) (Україна);

к.е.н., доц., завідувач кафедри банківської справи **Золотарьова Ольга Олександрівна** (підрозділ 6.1) (Білорусь);

к.е.н., доц., декан факультету банківської справи **Янковський Ігор Анатолійович** (підрозділ 6.1) (Білорусь);

к.е.н., доц. **Теляк Оксана Олександрівна** (підрозділ 6.1) (Білорусь);

аспірант **Ковальчук Вікторія Анатоліївна** (підрозділ 6.2) (Україна);

аспірант **Давиденко Дар'я Олександрівна** (підрозділ 6.3) (Україна).

2.3. Забезпечення ефективного державного регулювання страхового ринку згідно із стандартами ЄС

Забезпечення розвитку страхового ринку, підтримання стабільності, надійності страховиків – стратегічне завдання держави органів державного регулювання.

Питання забезпечення ефективного державного регулювання страхового ринку України відповідають Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки [155], Комплексній програмі розвитку фінансового ринку України до 2020 роки [144], Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та європейським союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [167], Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки [156] та Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами [66].

Отже, обґрунтування й реалізації комплексу заходів та нововведень на рівні держави, спрямованих на запровадження нових умов діяльності в сфері страхування, що не змінюють основ цієї системи, але призводять до ліквідації існуючих проблем та протиріч на страховому ринку є актуальним.

Входження України до глобальної фінансової системи вимагає поступового переходу до державного нагляду і регулювання за міжнародними принципами, визначеними чинними угодами і стандартами міжнародних організацій та асоціацій. Відповідно до Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Україні орієнтиром для забезпечення ефективного державного нагляду та регулювання за страховими компаніями є Директиви ЄС.

Визначення сучасного стану та основних напрямів розвитку страхового ринку набуває особливої актуальності, зокрема в сфері державного регулювання. Доцільно зауважити, що проблемам формування та розвитку страхування присвячено праці науковців: В. Базилевича [7], Н. Внукової [27], Р. Пікус, О.Філонюка [173], В. Фурмана [175], Н. Ткаченко [160] та ін.

Однак, не досить розробленим є теоретичне і методичне забезпечення оцінки ефективності державного регулювання страхового ринку. Це зумовлює необхідність розробки методичних підходів і практичних рекомендацій до оцінки ефективності державного регулювання, що доводить актуальність теми дослідження. Доцільність розв'язання вказаної проблеми і недостатній її теоретико-методичного обґрунтування обумовили вибір мети дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування підходів до забезпечення ефективного державного регулювання страхового ринку за стандартами ЄС.

Головним завданням Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, має стати реформування ринків фінансових послуг, зокрема й страхового, для подальшого злиття з європейськими та міжнародними ринками. Для цього планується значно спростити процедури та зробити українські ринки прозорішими. Передусім, зміни по-

винні торкатися адаптації європейських фінансових стандартів, які Україна зобов'язалася виконати, підписавши Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом. Також слід враховувати програму розвитку Президента України «Україна–2020» та коаліційну угоду, що передбачають реформування регуляторної системи, зміни до реєстрації фінансових установ, і загальні заходи із розвитку фінансового сектору [169].

Затвердження та імплементація положень Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки та Комплексної програми розвитку фінансового ринку до 2020 року є важливими кроками для забезпечення ефективного державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, зокрема страхового та їх інтеграції в європейський фінансовий простір. Вважається, що використання кращого європейського досвіду сприятиме досягненню визначених напрямів та цілей у процесі реформування.

Ці два чинні нормативні документи свідчать про необхідність реформування державного регулювання в Україні з одного боку та забезпечення ефективного функціонування фінансового простору України з іншого.

Так, метою Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки є реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг для забезпечення сприятливих умов їх подальшого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та відновлення довіри споживачів небанківських фінансових послуг [155].

Метою Комплексної програми розвитку фінансового ринку України до 2020 року є забезпечення умов ефективного функціонування та розвитку фінансового ринку на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентного середовища згідно із стандартами ЄС. Це дасть можливість у подальшому, за рахунок залучення інвестиційних ресурсів, забезпечити сталий розвиток економіки та, зберігаючи внутрішню цілісність фінансового ринку України, інтегруватися у європейський фінансовий простір [144].

Отже, запровадження ефективного державного регулювання страхового ринку ґрунтується на: посиленні якості його державного регулювання для забезпечення ефективного пруденційного нагляду; гармонізації вимог до учасників страхового ринку із директивами ЄС та посилення контролю за виконанням пруденційних вимог, правил та нормативів з подальшим підвищенням надійності учасників цього ринку; приведенні законодавства про регулювання страхових компаній у відповідність до директив ЄС.

Забезпечення стабільності розвитку страхування суттєво пов'язано з ефективним його державним регулюванням. Більшість фахівців пов'язують проблему державного регулювання з ліцензуванням і перевіркою платоспроможності страховиків. У дослідженнях, присвячених сутності державного регулювання, переважно зазначають, що основою є інструменти адміністративного, економічного та правового впливу.

Обґрунтована суспільна необхідність розвитку страхування визначає необхідність ефективного функціонування страхового ринку, що в першу чергу, веде до збільшення кількості застрахованих осіб, їхніх майнових ін-

тересів та прав, мінімізацію витрат держави на катастрофічні події, а головне на створення механізмів упередження негативних наслідків через інвестиційний спосіб розвитку пріоритетних сфер життєдіяльності суспільства, застосовуючи при цьому сучасну ринкову інфраструктуру та різноманітні фінансові інструменти [84]. Крім того, більшість науковців розглядають саме страховий ринок об'єктом регулювання.

Філонюк О. Ф. [173] державне регулювання страхового ринку розглядає через сукупність методів, інструментів, за допомогою яких держава впливає на економічну діяльність суб'єктів страхових правовідносин.

Шахов В. В. [181] вважає, що регулювання страхового ринку здійснюється через спеціальну податкову політику, законами щодо окремих видів підприємницької діяльності.

Кондратенко Д. В. [64] виділяє захист інтересів страхувальників, реєстрація страхових організацій, ліцензування страхових операцій, здійснення контролю за дотриманням страховиками законодавства як основи державного регулювання.

Фурман В. М. [175] розглядає державне регулювання страхового ринку сукупністю економічних, адміністративно-правових та організаційно-технологічних відносин між суб'єктами страхового ринку і державою під час цілеспрямованого комплексного впливу останньої на страховий ринок як єдину систему

Отже, огляд вищезазначених понять свідчить, що зазвичай вплив держави створює умови для реалізації засад законодавства. Більш точно визначення наведено в Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [136], згідно з яким державне регулювання спрямоване на захист інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам, що можливо шляхом забезпечення здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг. Серед напрямів державного регулювання доцільно виділити такі:

- 1) ведення державних реєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг;
- 2) нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ;
- 3) нагляду за діяльністю фінансових установ;
- 4) застосування уповноваженими державними органами заходів впливу;
- 5) проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг.

Таким чином, державне регулювання страхового ринку – це цілеспрямоване та послідовне застосування державним регулятором комплексу заходів для формування ефективної системи цивільно-правових відносин учасників страхового ринку для підвищення ступеня захищеності майнових інтересів страхувальників, росту інвестиційного потенціалу страхової галузі.

Отже, питання державного регулювання страхового ринку, як необхідної умови забезпечення розвитку страхування, в контексті регулювання страхових правовідносин потребують подальшого дослідження. Крім того, втрата чинності Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року спонукала пошук нових цілей розвитку страхового ринку та вибору найбільш пріоритетних.

На думку Ткаченко Н. В. ефективність державного регулювання страхової діяльності залежить від того, наскільки успішно та в якому співвідношенні застосовуються методи регулювання страхової діяльності, в яких формах вони реалізуються та, які інструменти для цього застосовуються [159].

Одним з найважливіших етапів державного регулювання страхового ринку повинно стати визначення критерію його ефективності чи оптимальності. Визнати оптимальність функціонування органів державного регулювання галузі з точки зору максимального використання ними стимулів є досить складно і взагалі не розроблено науковцями.

Ефективність є критерієм результативності заходів, що здійснюються в будь-якій сфері, зокрема в страхуванні, цей критерій пов'язаний із збільшенням споживання страхових послуг та задоволенні потреб споживачів. Отже, ефективність діяльності регулятора може бути оцінена тільки після реалізації заходів.

Слід зазначити, що є різні підходи до виокремлення критеріїв визначення «чи є ефективним державне регулювання» та їхньої кількості (один чи декілька). Поняття «критерій ефективності» державного регулювання визначає ознаку чи сукупність ознак, на основі яких оцінюється ефективність системи державного регулювання [2].

Так на думку Л. Дмитриченка [2], необхідно запропонувати критерії, що відображають ступінь необхідності макроекономічного регулювання (критерій доцільності); встановлюють межі державного втручання (критерій оптимальності); відображають ефект від державного впливу (критерій ефективності). Найбільш доцільним слід виділити критерій ефективності державного регулювання, який би відображав підтвердження необхідності й оптимальності державного регулювання.

Серед науковців ґрунтовно досліджено поняття ефективності та відповідні критерії її оцінки, однак загальні підходи не нададуть повної відповідності, оскільки це пов'язано із особливостями державного регулювання. Тому зміст визначення поняття «ефективність державного регулювання страхового ринку» можна визначити через поточний стан керованого об'єкта (страхового ринку) та позитивні зміни стану об'єкта як наслідок здійснення рішень і досягнення цілей суб'єкта управління.

Для розвитку страхового ринку України надзвичайно важливо мати професійно організоване регулювання, об'єктивний нагляд і контроль, здійснювані кваліфікованими фахівцями, що забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності фінансових установ, що можливо шляхом моделювання процесу державного регулювання.

Зміцнення страхового ринку України неможливо без глибокого аналізу його сучасного стану, виявлення невирішених питань і проблем, тому від важливості та своєчасності визначення основних напрямів його розвитку залежить рівень ефективності функціонування економіки країни в цілому [29].

Ґрунтуючись на дослідження, проведені 2010 року, що були присвячені проблемі формування ефективної моделі державного регулювання страхової діяльності, визначення шляхів і напрямків підвищення ефективності страхової діяльності в Україні та проблеми правового регулювання

як важливої складової сталого розвитку страхового ринку з урахуванням міжнародних стандартів, на думку авторів, доцільно удосконалити запропонований ними підхід, що дозволив представити багатоваріантну систему управління, пов'язану зі зміною структурних елементів на кожному рівні.

При моделюванні сценаріїв розвитку страхового ринку України та визначення пріоритетних сценаріїв розвитку застосовано метод аналізу ієрархій (метод МАІ) [73].

Для цього побудовано існуючу модель процесу прямого державного регулювання розвитку страхового ринку України; а також майбутньої моделі процесу прямого державного регулювання на основі створення єдиного мегарегулятора; оцінено ймовірності реалізації сценаріїв розвитку страхового ринку України із використанням різних моделей.

Створення «мегарегулятора», тобто органу, який буде здійснювати ефективно регулювання ринків фінансових послуг (банківський сектор, ринок цінних паперів, страховий ринок та ін.) буде можливо доцільним та ефективним.

Ураховуючи позитивні та негативні аспекти створення об'єднаного органу регулювання і нагляду за діяльністю фінансових установ, можна стверджувати, що в перспективі Україна також змушена буде розглядати питання консолідації наглядових органів. Незважаючи на велику кількість функцій, що належать регуляторам ринків фінансових послуг в Україні, існує проблема їх дублювання.

Управління страховим ринком як складною системою пропонується здійснити через застосування розробленої ієрархічної моделі за існуючою моделлю державного регулювання та за моделлю державного регулювання при створенні мегарегулятора (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Ієрархічна модель цілей розвитку страхового ринку України (за даними 2015 року)

Як видно з рис. 2.6, наявність несприятливих факторів, зокрема необґрунтованість механізму регулювання страхового ринку на основі оцінки ризику, є результатом недосконалого реформування системи державного управління, ігнорування сучасних тенденцій розвитку страхових ринків світу, зокрема з урахуванням програм Solvency II.

Крім того, обґрунтування доцільності створення єдиного мегарегулятора ринків фінансових послуг для підвищення ефективності державного регулювання розвитку страхування, зокрема розширення експорту страхових послуг, підвищення довіри споживачів страхових послуг, а також розробка альтернативних підходів до державного регулювання розвитку страхового ринку потребують ґрунтовних досліджень.

Прикладом функціонування подібного єдиного державного органу, який би об'єднував усі вищенаведені функції та здійснював єдину політику на ринку фінансових послуг є створений у Республіці Казахстан єдиний мегарегулятор – Національний банк Республіки Казахстан, до складу якого увійшли Агенство з регулювання та нагляду фінансового ринку і фінансових організацій та Агентство з регулювання діяльності Регіонального фінансового центру м. Алмати.

В Угорщині Державну Комісію з нагляду за ринком фінансових послуг було приєднано до Національного Банку Угорщини.

Для оцінки векторів пріоритетів будується матриця попарних порівнянь. Після складання матриці парних порівнянь необхідно виконати оцінку ступеня відношення погодженості думок експертів (ВП). У випадку, коли ВП перевищує встановлену межу (більше 10 %), – експертам варто перевірити свої судження в матриці. Завдяки цьому методу був проведений вибір найбільш оптимального варіанту вирішення проблеми шляхом попарних порівнянь її декомпозиційних складових.

Даний підхід не забезпечує врахування особливостей пруденційного нагляду за страховою діяльністю. Питання ефективного державного регулювання, забезпечення нагляду в сфері страхування із урахуванням міжнародних принципів і стандартів, рекомендованих Міжнародною асоціацією органів нагляду за страховою діяльністю що є необхідною передумовою формування ефективного державного регулювання.

Аналіз ієрархії (рис. 2.6) побудований на процесі поетапного встановлення пріоритетів несприятливих факторів, інструментів та суб'єктів державного регулювання та цілей розвитку страхового ринку носить системний характер. Із використанням шкали Т. Сааті оцінено інтенсивність взаємодії компонентів системи ієрархії. Експертами виступили представники страхових компаній України, думки експертів є погодженими оскільки відношення погодженості думок експертів менше 10 %.

Оцінка пріоритетності цілей розвитку страхового ринку України при існуючій моделі державного регулювання та при створенні мегарегулятора на ринках фінансових послуг за даними 2010 та 2015 років представлена в табл. 2.5 та табл. 2.6 відповідно.

На основі даних табл. 2.5 можна зробити висновок, що за даними 2010 року більш пріоритетною моделлю державного регулювання було створення мегарегулятора – 63,4 %, а існуючої моделі – 36,6 %.

**Оцінка пріоритетності цілей розвитку страхового ринку України
за даними 2010 року**

Цілі розвитку страхового ринку України	Модель державного регулювання страхового ринку України		Пріоритетність цілей розвитку страхового ринку України
	Існуюча модель державного регулювання (0,366)	Модель державного регулювання при створенні мегарегулятора (0,634)	
Захист інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків	0,147	0,205	0,184
Стабілізація економіки і залучення довгострокових фінансових ресурсів	0,062	0,079	0,073
Запобігання використання страхової галузі у відмиванні брудних грошей	0,031	0,048	0,042
Розвиток ринків фінансових послуг (у т.ч., фондового)	0,102	0,081	0,089
Стимулювання галузей розвитку економіки	0,321	0,326	0,324
Інтеграція в міжнародний фінансовий ринок	0,337	0,258	0,287

Як видно з табл. 2.5, суттєву значущість мають 3 цілі державного регулювання страхового ринку України за загальною пріоритетністю, що відповідно до рангу мають 1–3 місце: стимулювання галузей розвитку економіки (0,324), інтеграція в міжнародний фінансовий ринок (0,287) та захист інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків (0,184). Це обумовлює пошук нових шляхів, інструментів та заходів регуляторного впливу для підвищення конкурентоспроможності страхового ринку України.

Як видно з табл. 2.6, за даними 2015 року існуюча модель державного регулювання теж є менш пріоритетною – 43,8 %, а створення мегарегулятора – 56,2 %, однак це значно менше ніж у 2010 році. Однак, створення мегарегулятора на страховому ринку повинно супроводжуватися досягненням цілей розвитку страхового ринку України.

Результати табл. 2.6 свідчать, що найбільшу значущість мають 3 цілі державного регулювання страхового ринку України за моделлю використання мегарегулятора, що відповідно до рангу мають 1–3 місце: удосконалення регулювання страхового ринку відповідно до кращих європейських практик – 1 місце (0,307), захист інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків – 2 місце (0,279), приведення у відповідність законодавства про регулювання страхових компаній до директив ЄС – 3 місце (0,210).

**Оцінка пріоритетності цілей розвитку страхового ринку України
за даними 2015 року**

Цілі розвитку страхового ринку України	Модель державного регулювання страхового ринку України		Пріоритетність цілей розвитку страхового ринку України
	Існуюча модель державного регулювання (0,438)	Модель державного регулювання при створенні мегарегулятора (0,562)	
Приведення у відповідність законодавства про регулювання страхових компаній до директив ЄС	0,257	0,173	0,210
Запровадження нової системи оподаткування податком на прибуток страховиків	0,095	0,061	0,076
Запобігання використанню страхової галузі у відмиванні брудних грошей	0,040	0,043	0,042
Розвиток інфраструктури страхового ринку	0,066	0,104	0,087
Удосконалення регулювання страхового ринку відповідно до кращих європейських практик	0,150	0,429	0,307
Захист інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків	0,393	0,190	0,279

Для удосконалення процесу нагляду за страховим ринком відповідно до кращих європейських практик доцільно: забезпечити захист інтересів споживачів страхових послуг; створити сприятливі умови для розвитку та функціонування страхового ринку; забезпечити рівний доступ до ринків фінансових послуг; забезпечити додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства; запобігати всім проявам монополізації та створити умови розвитку конкуренції на страховому ринку; здійснити контроль за прозорістю та відкритістю страхового ринку; сприяти процесам інтеграції страхового ринку. Доцільно виділити два важливі напрями вдосконалення законодавства згідно з вимогами ЄС – це адаптація вимог до оцінки достатності капіталу та упровадження трансферного ціноутворення в сфері страхування.

Досвід євроінтеграційних процесів свідчить про необхідність приведення національного законодавства в сфері трансфертного ціноутворення у відповідність до документів Європейського союзу та Організації економічного співробітництва і розвитку. В Україні становлення трансфертного ціноутворення розглядається в контексті протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом, протидії відтоку в офшори та ін.

Отже, на основі отриманих результатів, можна сформулювати такі пропозиції щодо ефективності впровадження мегарегулятора, а саме: сценарій прискореного розвитку страхового ринку України має більш імовірнісний характер при формуванні мегарегулятора за даними 2010 та 2015 років, отже перспективним напрямком реформування державного регулювання є його створення; приведення у відповідність законодавства про регулювання страхових компаній до директив ЄС.

Використано розрахунки за ієрархічними моделями розвитку страхового ринку України за існуючою моделлю державного регулювання та моделлю регулювання із використанням мегарегулятора за даними 2010 року. Удосконалено існуючі моделі державного регулювання страхового ринку України (за даними 2010 року) відповідно до вимог нормативно-правового забезпечення розвитку страхування у зв'язку із утратою чинності Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року та проведено розрахунки за існуючою моделлю державного регулювання та моделлю регулювання із використанням мегарегулятора за даними 2015 року. Відображення змін у пріоритетності цілей розвитку страхового ринку України свідчить про зміни напрямів реформування державного регулювання страхового ринку України.

Найбільш переконливим прикладом є регулярний розрахунок Американського індексу задоволеності споживачів (ACSI, American Customer Satisfaction Index) та його успішне за різними галузями, зокрема, для сектора страхування [77]. У співпраці з EFQM (Європейський фонд управління якістю) і EOQ (Європейська організація з якості), EPSI Rating разом з ICFC (Міжнародний фонд орієнтації на споживача) розробили єдиний Європейський стандарт для вимірювання задоволеності споживача. Ця ініціатива була реалізована із метою дати Європейським організаціям єдиний інструмент для незалежного вимірювання задоволеності і лояльності споживача, а також аналізу потрібних заходів для поліпшення.

Європейський Союз активно займається уніфікацією правових норм, що регламентують порядок вирішення конфліктів із використанням медіації.

Альтернативне врегулювання спорів є актуальним оскільки дає змогу сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту. Європейський Парламент та Рада 21 травня 2008 прийняли Директиву 2008/52 щодо деяких аспектів медіації в цивільних та комерційних справах. Директива спрямована на необхідність держав-членів ЄС до 21 травня 2011 року ввести в дію адміністративні правила, норми й закони, які б забезпечили спрощення доступу громадян ЄС до вирішення спорів шляхом медіації, яка забезпечує ефективне за витратами і швидке позасудове урегулювання спорів [99].

Припинення недобросовісної ділової практики страхових компаній, що завдає шкоди інтересам споживачів їх послуг, можливе при недопущенні випадків використання для реалізації цих послуг реклами, що вводить в оману. Доцільним є врахування того, що вимоги до реклами фінан-

сових послуг є недостатніми, зокрема: реклама тієї чи іншої фінансової послуги можлива лише за наявності спеціального дозволу, ліцензії, що підтверджує право на здійснення такого виду діяльності; у рекламі необхідно зазначити номер дозволу, ліцензії, дату їх видачі та найменування органу, який видав цей дозвіл, ліцензію; забороняється повідомляти розміри очікуваних дивідендів, а також інформацію про майбутні прибутки, крім фактично виплачених за підсумками не менш як одного року; окремі вимоги до реклами цінних паперів та об'єктів будівництва.

У країнах ЄС існує відповідальність фінансових установ, зокрема [24]:

1. Цивільні санкції:

право споживача розірвати договір (Греція);

набуття кредитом характеру безпроцентного, якщо кредитор порушує вимоги щодо форми чи змісту кредитного договору (Франція, Польща);

визнання умов договору, що обмежують або скасовують права споживачів, недійсними або зміненими (Австрія, Греція, Італія);

застосування процентної ставки в розмірі облікової ставки, визначеної законом, у разі ненадання споживачеві інформації про реальну процентну ставку (Австрія); відшкодування збитків (Німеччина).

2. Адміністративні санкції:

Штрафи (Австрія, Італія, Португалія, Румунія);

примусове зупинення діяльності кредитної установи чи реституція неправомірно залучених коштів (Італія);

примусова зміна договірних умов (Португалія).

3. Кримінальне покарання (Польща).

Відповідно до Директиви Ради 84/450/ЄЕС «Щодо наближення законів, постанов та адміністративних положень держав-членів стосовно реклами, яка вводить в оману» реклама, що може ввести в оману характеризує будь-яку рекламу, котра донесена до користувача будь-яким способом, враховуючи методи її подання та розповсюдження, вводить в оману або здатна ввести в оману осіб, яким вона адресована або увагу яких вона привертає, і котра через свій обманливий характер здатна впливати на їхню економічну поведінку або з цих причин завдає шкоди або здатна завдати шкоди конкуренту [183].

Критерії оцінювання реклами за стандартами ЄС наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Критерії оцінювання реклами за стандартами ЄС

Положення	Джерело
Будь-яка інформація, яку містить реклама стосовно: характеру діяльності, атрибутів та прав рекламодавця, таких як його особа та активи, його кваліфікація та володіння правами промислової, комерційної чи інтелектуальної власності або його нагороди та відзнаки	Директива Ради 84/450/ЄЕС «Щодо наближення законів, постанов та адміністративних положень держав-членів стосовно реклами, яка вводить в оману»
Ціни або способу, в який розраховується ціна, та умов постачання товарів або надання послуг	
Характеристик товарів або послуг, таких як їхня наявність, характер, виконання, склад, спосіб та дата виробництва або надання, придатність для певних цілей, призначення, кількість, детальний опис, географічне або комерційне походження або результати, які очікуються від їхнього використання, чи результати та фізичні параметри тестів або перевірок, які проводились щодо цих товарів або послуг	

Ураховуючи, що в Україні вимоги до реклами повинні відповідати нормам законодавств держав Співтовариства, зокрема, тим, що містяться в Директиві Ради 84/450/ЄЕС (див. табл. 2.7) стосовно зближення законів, постанов та адміністративних положень держав-членів, які регулюють питання недоброговісної реклами, розглянуто чинне законодавство щодо реклами, а саме Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [136], Закон України «Про рекламу» [131], Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [123].

В Україні існують такі вимоги щодо реклами, у тому числі ті, що можна віднести до реклами страхових послуг (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Критерії оцінювання реклами в Україні

Критерії оцінювання	Джерело
1	2
Стаття 11. Достовірність реклами та інформації Фінансовим установам забороняється поширення у будь-якій формі реклами та іншої інформації, що містить неправдиві відомості про їх діяльність у сфері фінансових послуг.	Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»
Стаття 15-1. Поширення інформації, що вводить в оману Забороняються поширення інформації, що вводить в оману, зокрема реклами, що містять неповні, неточні або неправдиві дані про фінансовий стан чи господарську діяльність суб'єкта господарювання, містять посилання на надання послуг, яких фактично не було на день поширення інформації	Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»
Стаття 7. Принципи реклами. Реклама не повинна підривати довіру суспільства до реклами та повинна відповідати принципам добросовісної конкуренції. Реклама не повинна містити інформації або зображень, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності. Реклама повинна враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди.	
Стаття 8. Загальні вимоги до реклами. У рекламі забороняється: вміщувати твердження, які є дискримінаційними за ознаками походження людини, її соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, освіти, політичних поглядів, ставлення до релігії, за мовними ознаками, родом і характером занять, місцем проживання, а також такі, що дискредитують товари інших осіб; подавати відомості або закликати до дій, які можуть спричинити порушення законодавства, завдають чи можуть завдати шкоди здоров'ю або життю людей та/чи довкіллю, а також спонукають до нехтування засобами безпеки; використовувати засоби і технології, які діють на підсвідомість споживачів реклами; наводити твердження, дискримінаційні щодо осіб, які не користуються рекламованим товаром; використовувати або імітувати зображення Державного Герба України, Державного Прапора України, звучання Державного Гімну України, зображення державних символів інших держав та міжнародних організацій, а також офіційні назви державних органів, органів місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених законами України у сфері інтелектуальної власності; рекламувати товари, які підлягають обов'язковій сертифікації	Закон України «Про рекламу»

1	2
<p>або виробництво чи реалізація яких вимагає наявності спеціального дозволу, ліцензії, у разі відсутності відповідного сертифіката, дозволу, ліцензії; вміщувати зображення фізичної особи або використовувати її ім'я без письмової згоди цієї особи; імітувати або копіювати текст, зображення, музичні чи звукові ефекти, що застосовуються в рекламі інших товарів, якщо інше не передбачено законами України у сфері інтелектуальної власності; розповсюджувати рекламу (включаючи анонси кіно- і телефільмів), яка містить елементи жорстокості, насильства, цинізму, приниження людської честі та гідності</p>	<p>Закон України «Про рекламу»</p>
<p>Стаття 9. Ідентифікація реклами Реклама має бути чітко відокремлена від іншої інформації, незалежно від форм чи способів розповсюдження, таким чином, щоб її можна було ідентифікувати як рекламу. Реклама у теле- і радіопередачах, програмах повинна бути чітко відокремлена від інших програм, передач на їх початку і наприкінці за допомогою аудіо-, відео-, комбінованих засобів, титрів, рекламного логотипу або коментарів ведучих з використанням слова «реклама»</p>	
<p>Стаття 24. Реклама послуг, пов'язаних із залученням коштів населення Реклама послуг (банківських, страхових, інвестиційних тощо), пов'язаних із залученням коштів населення, або осіб, які їх надають, дозволяється лише за наявності спеціального дозволу, ліцензії, що підтверджує право на здійснення такого виду діяльності. Така реклама повинна містити номер дозволу, ліцензії, дату їх видачі та найменування органу, який видав цей дозвіл, ліцензію. У рекламі таких послуг або осіб, які їх здійснюють, забороняється повідомляти розміри очікуваних дивідендів, а також інформацію про майбутні прибутки, крім фактично виплачених за підсумками не менш як одного року</p>	

Як видно з табл. 2.8, в Україні існує значна кількість критеріїв оцінювання реклами, що сприяє недопущенню випадків появи реклами, що вводить в оману. Однак, не тільки нагляд за страховими компаніями для забезпечення дотримання ними законодавства щодо захисту прав споживачів, а реалізація регуляторного впливу обмежені в рамках відповідальності страховиків (наявність лише загальних засобів захисту, передбачених Цивільним кодексом; відсутність спеціальні засоби захисту та норм щодо адміністративної відповідальності та фінансові санкції за порушення прав споживачів фінансових послуг) обмежені збиранням та оприлюдненням статистичних даних щодо кількості скарг споживачів страхових послуг, тенденцій за типами скарг, кінцевого результату розгляду скарг тощо.

Для приведення у відповідність законодавства до платоспроможності страхових компаній до директив ЄС запропоновано використати коефіцієнт відповідності власних коштів необхідному платоспроможному капіталу страховиків, що ґрунтується на стандартній методиці розрахунку необхідного платоспроможного капіталу, що розроблений Європейським комітетом страхового та пенсійного нагляду (CEIOPS, тепер – Європейська організація страхування і пенсійного забезпечення, EIOPA) та представлений у QIS5 Technical Specifications [206].

Методика Solvency II включає такі аспекти [238]:

- 1) загальний розмір капіталу згідно з ризиків страхової компанії;
- 2) дотримання вимог до капіталу та правил технічних положень;
- 3) використання відповідної методології для зображення профілю ризику при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу (solvency capital requirement, SCR); дана вимога в рівній мірі відноситься до користувачів, як стандартної формули, так і внутрішніх моделей.

Згідно з Solvency II наглядові органи повинні вимагати, щоб страхові та перестраховальні організації володіли відповідними власними фондами для покриття необхідного платоспроможного капіталу [203].

Відповідність власних фондів необхідному платоспроможному капіталу визначається через коефіцієнт платоспроможності (solvency ratio, SR).

Формула розрахунку коефіцієнту платоспроможності така:

$$SR = OF / SCR , \quad (2.1)$$

де OF – власні кошти (own funds);

SCR – необхідний платоспроможний капітал (solvency capital requirement).

У Solvency II через коефіцієнт платоспроможності оцінюється достатність капіталу страхової компанії. Достатність капіталу характеризує платоспроможність страхової компанії та свідчить про її здатність покривати збитки та виконувати зобов'язання перед контрагентами та страхувальниками за рахунок власних коштів.

У випадку коли коефіцієнт платоспроможності менше 0,75 стан страхової компанії визначається як критичний, від 0,75 до 0,99 – тривожний, більше 1 – страхова компанія характеризується здоровим фінансовим станом [238].

SCR є цільовим рівнем капіталу, що встановлюється на достатньо високому рівні для раннього попередження неплатоспроможності страховика. Для розрахунку SCR страхові компанії можуть використовувати стандартну формулу, що рекомендована Європейською організацією страхування і пенсійного забезпечення (EIOPA), або ж внутрішню модель.

Власні кошти визначаються як ті, що знаходяться у розпорядженні страхової компанії для забезпечення виконання зобов'язань за усіма договорами у разі настання непередбачуваних подій, з огляду на вимоги регулюючого органу. Згідно з Solvency II власні кошти включають в себе основні (перевищення активів над пасивами; залучені пасиви) та додаткові власні кошти (несплачена частина акціонерного капіталу чи початкові кошти, що не використовувались; кредитні листи та гарантійні листи; будь-які інші юридично обов'язкові платежі, отримані страховими чи перестраховальними організаціями) [203].

В Україні Solvency II прийнято за основу для вдосконалення державного нагляду за страховими організаціями. А її норми вже враховані у новому проекті Закону України «Про страхування», зокрема вимоги щодо оцінки достатності капіталу.

Методика передбачає широке використання стандартних значень при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу. Зокрема, коефіцієнти кореляції та середньоквадратичні відхилення зустрічаються в усіх форму-

лах розрахунку окремих складових SCR. Значення даних величин розраховані на загальноєвропейському рівні та також наведені у QIS5 Technical Specifications. З одного боку, наявність великої бази даних і методичного забезпечення дають змогу європейським органам проводити такі розрахунки. Але з іншого боку, такі стандартні значення мало враховують особливості кожної країни.

З даного питання велика увага приділяється показнику середньоквадратичного відхилення ризику премій, що відображає можливі коливання збитковості за окремими видами страхування та використовується при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу для покриття ризику страхування здоров'я і необхідного платоспроможного капіталу іншого, ніж страхування життя та здоров'я. Саме ці складові SCR відображають специфічний ризик страховика, а тому питання їх визначення є досить важливим.

У кінці 2011 року опубліковано звіт Спільної робочої групи Європейської організації страхування і пенсійного забезпечення, що містить зауваження щодо значень стандартних відхилень ризику премій та резервів. У звіті також зазначається, що для розрахунку стандартного відхилення ризику премій та резервів був застосований загальноєвропейський підхід на основі об'єднаних даних по Європі, який характеризується неоднорідністю, а значні відмінності між державами не взяті до уваги [198].

Опираючись на такий висновок, для визначення можливих відхилень рівня середньоквадратичного відхилення ризику премій для розрахунку необхідного капіталу платоспроможності для страхових компаній України проведено експеримент з адаптації Solvency II до умов функціонування страхового ринку України. З цією метою розраховано стандартні відхилення ризику премій зі страхування іншого, ніж страхування життя на базі звітних даних діяльності 82 вітчизняних страховиків. Сумарна частка валових страхових премій даних компаній у загальному обсязі премій страхового ринку України становить 62,4%.

Для розрахунку середньоквадратичного відхилення ризику премій використано положення Європейської організації страхування та пенсійного забезпечення (EIOPA) [181].

Результати проведеного експерименту із адаптації Solvency II [25] представлено розрахунками стандартних відхилень ризику премій в розрізі окремих видів страхування та співставленнями із стандартними значеннями EIOPA (табл. 2.9).

Результати розрахунку середньоквадратичних відхилень ризику премій (табл. 2.9) можуть бути застосовані для розрахунку розміру необхідного платоспроможного капіталу страхової компанії за адаптованими до умов функціонування страховиків в Україні сигмами.

Для встановлення максимальної відповідності існуючих в Україні видів страхування згідно із Законом України «Про страхування» [132] слід зазначити, що для зіставлення запропоновано поділ класів страхування Європейською організацією страхування і пенсійного забезпечення, що використовується для розрахунків за Solvency II. Частково інший розподіл класів страхування використовують при визначенні міжнародних рейтингів страховиків, наприклад рейтинг «A.M. Best».

Середньоквадратичні відхилення ризику премій у розрізі окремих видів страхування (інших, ніж страхування життя)

Вид страхування	Середньоквадратичне відхилення, %	
	розрахункове для адаптації до умов страхового ринку України	стандартне за вимогами Solvency II
Захист доходів (Income protection)	176,3	8,5
Медичні витрати (Medical expenses)	14,3	4
Компенсації працівникам (Workers` compensation)	0,4	5,5
Відповідальність власників наземних транспортних засобів (Motor vehicle liability)	85,3	10
Наземні транспортні засоби (Motor, other classes)	116,8	7
Морський, повітряний транспорт та перевезення (Marine, aviation and transport)	9,2	17
Вогонь та інші пошкодження (Fire and other damage)	18,8	10
Кредити та порука (Credit and suretyship)	59	21,5
Інші види страхування (Miscellaneous non-life insurance)	78,3	13
Загальна відповідальність (General liability)	5,8	15
Судові витрати (Legal expenses)	Не розраховано	6,5
Допомога за кордоном (Assistance)	Не розраховано	5

Відповідність вітчизняних видів страхування європейським для страхових компаній, інших, ніж страхування життя за класами «здоров'я» (Health) та «інше, ніж страхування життя» (Non-life) наведено в табл. 2.10 та табл. 2.11 відповідно.

Таблиця 2.10

Відповідність вітчизняних видів страхування європейським за класом здоров'я» (Health)

Клас страхування ЄС	Вид страхування (Україна)
1	2
Медичні витрати (Medical expenses)	Страхування медичних витрат
	Добровільне медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)
	Обов'язкове медичне страхування
Захист доходів (Income protection)	Страхування від нещасних випадків
	Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті
	Страхування здоров'я на випадок хвороби
	Страхування життя і здоров'я волонтерів на період надання ними волонтерської допомоги
Компенсації працівникам (Workers` compensation)	Особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників
	Особисте страхування працівників відомчої та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин
	Страхування спортсменів вищих категорій
	Страхування працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України), які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, в тому числі здійснюють догляд за особами, які страждають на психічні розлади

1	2
Компенсації працівникам (Workers` compensation)	Страховання медичних та інших працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я та державних наукових установ (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок захворювання на інфекційні хвороби, пов'язаного з виконанням ними професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження збудниками інфекційних хвороб
	Страховання життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини

Таблиця 2.11

Відповідність вітчизняних видів страхування європейським за класом «інше, ніж страхування життя» (Non-life)

Вид страхування ЄС	Вид страхування Україна
1	2
Відповідальність власників наземних транспортних засобів (Motor vehicle liability)	Страховання цивільної відповідальності власників наземного транспорту
	Страховання цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів
Наземні транспортні засоби (Motor, other classes)	Страховання залізничного транспорту
	Страховання наземного транспорту (крім залізничного)
Морський, повітряний транспорт та перевезення (Marine, aviation and transport)	Страховання повітряного транспорту
	Авіаційне страхування цивільної авіації
	Страховання водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту)
	Страховання засобів водного транспорту
	Страховання відповідальності морського перевізника та виконавця робіт, пов'язаних із обслуговуванням морського транспорту, щодо відшкодування збитків, завданих пасажиром, багажу, пошти, вантажу, іншим користувачам морського транспорту та третім особам
	Страховання відповідальності морського судновласника
	Страховання вантажів та багажу (вантажобагажу)
	Страховання відповідальності власників повітряного транспорту (включаючи відповідальність перевізника)
	Страховання відповідальності власників водного транспорту (включаючи відповідальність перевізника)
Вогонь та інші пошкодження (Fire and other damage)	Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ
	Страховання майна
	Страховання майнових ризиків за угодою про розподіл продукції у випадках, передбачених Законом України "Про угоди про розподіл продукції"
Вогонь та інші пошкодження (Fire and other damage)	Страховання майнових ризиків при промисловій розробці родовищ нафти і газу у випадках, передбачених Законом України "Про нафту і газ"
	Страховання майнових ризиків користувача надр під час дослідно-промислового і промислового видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ
	Страховання майна, переданого у концесію
	Страховання предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування
Загальна відповідальність (General liability)	Страховання відповідальності перед третіми особами
	Страховання цивільної відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту

1	2
Загальна відповідальність (General liability)	Страховання цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного та санітарно-епідеміологічного характеру
	Страховання цивільної відповідальності інвестора, в тому числі за шкоду, заподіяну довкіллю, здоров'ю людей, за угодою про розподіл продукції, якщо інше не передбачено такою угодою
	Страховання цивільної відповідальності суб'єктів космічної діяльності
	Страховання відповідальності щодо ризиків, пов'язаних з підготовкою до запуску космічної техніки на космодромі, запуском та експлуатацією її у космічному просторі
Загальна відповідальність (General liability)	Страховання відповідальності виробників (постачальників) продукції тваринного походження, ветеринарних препаратів, субстанцій за шкоду, заподіяну третім особам
	Страховання професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України
	Страховання цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю
	Страховання відповідальності власників собак щодо шкоди, яка може бути заподіяна третім особам
	Страховання відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів
	Страховання відповідальності експортера та особи, яка відповідає за утилізацію (видалення) небезпечних відходів, щодо відшкодування шкоди, яку може бути заподіяно здоров'ю людини, власності та навколишньому природному середовищу під час транскордонного перевезення та утилізації (видалення) небезпечних відходів
	Страховання цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно довкіллю або здоров'ю людей під час зберігання та застосування пестицидів і агрохімікатів
	Страховання цивільної відповідальності суб'єкта господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам унаслідок проведення вибухових робіт
Кредити та поручительства (Credit and suretyship)	Страховання кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту)
	Страховання виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій
	Страховання інвестицій
	Страховання фінансових ризиків
Судові витрати (Legal expenses)	Страховання судових витрат
Інші види страхування (Miscellaneous non-life insurance)	Страховання фінансової відповідальності, життя і здоров'я тимчасового адміністратора, ліквідатора фінансової установи та працівників центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, які визначені ним для вирішення питань щодо участі держави у капіталізації банку Страховання об'єктів космічної діяльності (наземна інфраструктура), перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері космічної діяльності
	Страховання відповідальності щодо ризиків, пов'язаних з підготовкою до запуску космічної техніки на космодромі, запуском та експлуатацією її у космічному просторі

1	2
Інші види страхування (Miscellaneous non-life insurance)	Страхування ліній електропередач та перетворюючого обладнання передавачів
	Страхування об'єктів космічної діяльності (космічна інфраструктура), які є власністю України, щодо ризиків, пов'язаних з підготовкою до запуску космічної техніки на космодромі, запуском та експлуатацією її у космічному просторі
	Страхування тварин (крім тих, що використовуються у цілях сільськогосподарського виробництва) на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків у випадках та згідно з переліком тварин, встановленими КМУ
	Страхування сільськогосподарської продукції
	Страхування ризику невиконання зобов'язань гравцям призів у разі неплатоспроможності та/або банкрутства оператора державних лотерей.
	Інші види добровільного страхування
Допомога за кордоном (Assistance)	Страхування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності за шкоду, заподіяну життю чи здоров'ю туриста або його майну

Запропонована відповідність між класами та видами страхування не є остаточною (табл. 2.10), однак є підґрунтям для проведення розрахунків для визначення SCR для страховиків в Україні.

Зміна на законодавчому рівні видів страхування на класи та їх подальша адаптація сприятиме спрощенню процесу оцінювання платоспроможності страховиків за європейськими стандартами.

Як видно з табл. 2.10–2.11, запропонована автором відповідність класів страхування для компаній, інших, ніж страхування життя видам страхування згідно чинного законодавства в Україні є універсальною та остаточною, оскільки ґрунтується на поясненнях до термінів згідно із QIS5 Technical Specifications.

Ґрунтуючись на вищезазначених напрямів упровадження найкращих європейських практик для забезпечення ефективного державного регулювання страхового ринку України запропоновано переліку індикаторів для оцінювання його ефективності за найбільш пріоритетною метою розвитку страхового ринку – захисту інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків. Упровадження запропонованого переліку індикаторів оцінювання ефективності державного регулювання страхового ринку України є обґрунтовано не тільки для оцінювання, а ще й для реалізації заходів щодо відповідності стандартам ЄС (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Запровадження ефективного державного регулювання страхового ринку за стандартами ЄС з метою захисту інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків

Критерії оцінювання ефективності державного регулювання	Індикатори оцінювання ефективності державного регулювання	Здійснювання заходів щодо відповідності стандартам ЄС
1	2	3
Забезпечення високої якості страхових послуг	Відношення кількості скарг споживачів страхових послуг до кількості заходів регуляторного впливу	За умови побудови системи оцінки та моніторингу індексів задоволеності споживачів страхових послуг за європейськими вимогами
	Приріст індексу задоволеності споживачів страхових послуг	

1	2	3
Спрощення процедур врегулювання спорів	Частка регульованих консенсусним способом справ шляхом досудового врегулювання спорів споживачів страхових послуг	За умови імплементації стандартів ЄС досудового врегулювання спорів
Забезпечення добросовісної конкуренції серед страховиків	Частка справ регулятора стосовно реклами послуг страховиків, що вводить в оману	Уже існує часткова відповідність
Підвищення вимог до платоспроможності страхових компаній	Відповідність власних коштів необхідному платоспроможному капіталу страховиків	За умови імплементації стандартів ЄС до оцінки платоспроможності страхових компаній

Запровадження ефективного державного регулювання страхового ринку за переліком індикаторів та заходів для реалізації (див. табл. 2.12) з метою захисту інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків повинно бути спрямовано на максимальну досяжність цієї мети розвитку страхового ринку.

Таким чином, обґрунтовано комплексний підхід до запровадження ефективного державного регулювання страхового ринку за стандартами ЄС з метою захисту інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків, який, на відміну від існуючих, враховує критерії оцінювання ефективності державного регулювання (забезпечення високої якості страхових послуг; спрощення процедур врегулювання спорів; забезпечення добросовісної конкуренції серед страховиків; підвищення вимог до платоспроможності страхових компаній), індикатори оцінювання ефективності (відношення кількості скарг споживачів страхових послуг до кількості заходів регуляторного впливу, приріст індексу задоволеності споживачів страхових послуг; частка регульованих консенсусним способом справ шляхом досудового врегулювання спорів споживачів страхових послуг; відповідність власних коштів необхідному платоспроможному капіталу страховиків) та комплекс заходів щодо відповідності стандартам ЄС, а також сприяє інтеграції в європейський простір.

2.4. Фінансове забезпечення страхових компаній за Директивою Solvency II

Глобалізація світової економіки, яка посилюється на початку XXI століття, вплинула на подальший розвиток ринку страхування всієї Європи. Враховуючи, що глобалізація – це динамічний процес, отже інтеграційні процеси, які при цьому посилюються, потребують глибокого аналізу. При дослідженні позитивних та негативних сторін як для страхового ринку України після підписання Угоди про Асоціацію з ЄС щодо можливостей та загроз, так і для страхового ринку ЄС необхідно визначитися щодо змін у нормативно-правовій базі ЄС і адаптації до її положень законодавства України.